

Pero Aračić

NEKI PUTOKAZI BRAKOVIMA I OBITELJIMA
U PAPINSKOJ POBUDNICI »FAMILIARIS CONSORTIO«
(OBITELJSKA ZAJEDNICA)

Uvod

I. Povijesni okvir

Da bismo pravo razumjeli pobudnicu *Familiaris consortio* (= FC) i dosegli njezin domašaj, treba da je smjestimo u dva okvira u kojima je nastala. Ona je, naime, logički slijed Sinode o evangelizaciji (1974.) i o katehezi (1977.), te plod Sinode o zadacima obitelji u suvremenom svijetu (1981.). Ova pobudnica također ide u red dokumenata *Časti conuhii* (19.30.), *Gaudium et spes* (1965.), *Humanae vitae* (1968.), s tim što je cijela posvećena obitelji. No, u ovoj pobudnici osjeća se prisutnost pape Ivana Pavla II. koji, kao pastoralni radnik i plodni teološki pisac, upravo tematičku ljubavi, braka i obitelji temeljito zahvaća i obrađuje. Dosta je spomenuti neka njegova djela: *Odgoj za ljubav*, *Ljubav i odgovornost*, *2nak protivljenja*, i podsjetiti se na kateheze srijedom o braku i obitelji (*Muško i žensko stvori ih*) već na početku njegova pontifikata (1979.), pa da vidimo koliku važnost papa Ivan Pavao II. daje braku i obitelji. Obitelj je za njega temeljna vrednota i društva I Crkve (FC 3) i stoga je evangelizacija obitelji glavna svrha pastoralnih napora.

Ova Papina briga i osjetljivost za bračne i obiteljske probleme dovodi do dviju njegovih važnih inicijativa:

- utemeljenje Međunarodnog instituta za studij braka i obitelji pri Papinskom sveučilištu na Lateranu i
- razvoj Komiteta za obitelj u Papinski savjet za obitelj.

2. Sadržaj

Pobudnica FC ima četiri dijela

I. Svjetla i sjene današnje obitelji (4–10)

II. Božji naum o braku i obitelji (11–16)

III. Zadaća kršćanske obitelji (17–64)

IV. Obiteljski pastoral: etape, strukture, djelatnici i prilike (65–85).

S uvodom i zaključkom ima 86 brojeva, a najviše je brojeva posvećeno trećem dijelu: zadaćama kršćanske obitelji (17–64), a to je više od polovice brojeva (47!). A upravo je ta tema i bila tema Sinode i materijala tzv. »Propositiones«, koji su sinodalni oci predali Papi.

3. Naš cilj

Nije nam ovdje moguće, niti se to za ovu priliku traži, obrađivati sve pojedine dijelove pobudnice. Naš je zadatak da pokušamo otkriti *putokaze* brakovima i obiteljima. To znači otkriti ona usmjerenja koja nekamo — ne bilo kamo — vode. Ovdje mislimo na brak i obitelj. Dakle i na usmjerenja koja vode k uspješnom življenju bračne i obiteljske stvarnosti. Već možemo naslutiti da ćemo se zadržati na drugom dijelu pobudnice, tj. na Božjem *naumu* o braku i obitelji, I istaknuti neke ideje za pastoralno usmjerenje vrednovanja obitelji.

/./ *Božji plan o braku i obitelji*

Ovdje želimo iznijeti neke naglaske FC, a ne cjelovitu nauku o obitelji.

1. Ljubav je Iskonski urođeni poziv svakog čovjeka

Zanimljivo je s kolikom jednostavnošću i jasnoćom Papa upravlja pogled na iskonske istine o čovjeku, njegovu porijeklu i usmjerenju.

Čovjek je stvoren. Stvoriteljev poziv, upućen čovjeku da postoji, ima jedan duboki razlog: ljubav. Zašto? Bog nije samac, on je, naime. Trojstvo. Živi u svojem jedinstvu Očinstvo, Sinovstvo i Ljubav (Duh). »Bog je ljubav i u sebi živi otajstvo osobnog zajedništva ljubavi« (FC 11). Bog, dakle, poziva svakog čovjeka na postojanje ljubavlju.

Čovjek je stvoren na sliku i priliku svojega Stvoritelja. Primio je u sebe poziv, sposobnost i odgovornost za ljubav, za zajedništvo, za stvaranje, a to je upisano u narav čovjeka kao muškarca, odnosno žene. »Ljubav je, dakle, temeljni i urođeni poziv svakog ljudskog bića« (FC 11). I zato: »Čovjek ne može živjeti bez ljubavi. Sam po sebi on ostaje neshvatljivo biće, život mu je lišen smisla ako mu se ne objavi ljubav, ako se ne susret-

ne s ljubavlju, ako je ne iskusi i ne usvoji, ako u njoj živo ne sudjeluje« (*Redemptor hominis*, 10).

Cjeloviti čovjek pozvan je na ljubav; duliom i tijelom. »Kao utjelovljeni duh, to jest duša koja se izražava u tijelu i tijelo produhovljeno besmrtnim duhom, čovjek je pozvan na ljubav u toj svojoj ujedinjenoj cjelovitosti. Ljubav također grli ljudsko tijelo i tijelo je postalo dionikom duhovne ljubavi« (FC 11).

Spolnost — izražena specifičnim i supruzima svojstvenim činima — nije samo nešto biološko, nego zadire u cjelovitu ljudsku osobu. Zato bi tjelesno predanje »bilo laž ako nije znak i plod potpunog osobnog predanja .. .« (FC 11). Zato se spolnost »istinski ljudski ostvaruje samo ako je cjeloviti dio ljubavi kojom se muž i žena potpuno predaju jedno drugome sve do smrti« (FC 11). I onda jedino mjesto gdje se živi takvo istinito i cjelovito darivanje jest prisna zajednica života i ljubavi kako je Bog zamislio: brak i obitelj (usp. FC 11).

»Vratiti se 'početku' Božjeg stvarateljskog čina jest nužnost za obitelj želi li ona sebe spoznati i ostvariti u skladu s dubokom istinom ne samo o svojem biću već i o svojem povijesnom djelovanju« (FC 17).

2. Brak — obitelj je Božja ustanova cjelovito objavljena u Kristu

Božji plan o čovjeku i s čovjekom jest duboko, osobno prijateljstvo — savezništvo: Bog — narod. Zenidbeni savez dviju ljudskih osoba trebalo bi da bude odsjev odnosa između Boga i naroda. Ti-ebalo bi da bude odgovor na urođeni poziv na ljubav. »Brak i obitelj od Boga su ustanovljeni u samom stvaranju te su po sebi usmjereni prema ispunjenju u Kristu pa im je potrebna i Kristova milost da se iscijele od rane grijeha i privedu svome 'početku', to jest punoj spoznaji i cjelovitom ostvarenju Božjeg nauma« (FC 3).

FC usmjeruje pogled prema Božjem planu koji jedino govori cijelu istinu o braku i obitelji. Taj Božji plan božanska Mudrost nudi i današnjim naraštajima. Još više, već je svaki čovjek »postao dionikom te Mudrosti stvaralačkim Božjim činom« (FC 8). To znači da je potrebno *pogledati duboko u sebe*, u svoju nutrinu kao muško i žensko i da je potrebno nepatvoreno *pogledati 'početak'*, tj. Božju zamisao, prije negoli smo postali dionici povijesnih devijacija što se tiče braka i obitelji te *dopustiti* da nam Božja objava tijekom povijesti spasenja osobno i zajednički progovori. To također znači — prateći kroz povijest spasenja Božje misli o braku i obitelji — doći do središta ljudske povijesti Isusa Krista prema kojem su, kao prema svojem ispunjenju, usmjereni brak i obitelj. Isus Krist, dakle, ključ je za razumijevanje braka i obitelji, jer on je posrednik i punina cjelokupne objave (usp. DV 2). »On objavljuje izvornu istinu o ženidbi,

istinu 'početka', te oslobadajući čovjeka tvrdoće srca, osposobijuje ga da je u cjelovitosti ostvaruje» (FC 13).

3. Ženidba — trajan sakrament

Osnovni sadržaj Objave i vjerskog iskustva izabranog naroda jest zajedništvo ljubavi Boga i ljudi. Tijekom povijesti spasenja tu stvarnost zajedništva izražavaju nadahnuti pisci slikom i stvarnošću bračnog i obiteljskog odnosa ljubavi. Veza ljubavi u braku postaje »slikom i simbolom Saveza koji povezuje Boga i njegov narod« (FC 12).

Zajedništvo Boga i ljudi kroz povijest spasenja narušavano je nevjernošću ljudi. Isus Krist — Božja Riječ, uzimajući tijelo i našu narav, živeći u potpunosti vjernost i darivanje do smrti na križu — za nas se daje i nama pokaza istinu o čovjeku, istinu o čovječjem poziv na ljubav, istinu o tome što stvarno znači ljubiti, a, dosljedno tome, pokaza nam iskonsku i konačnu istinu o braku i obitelji. Ljubav, koju Isus Krist živi u potpunom predanju i žrtvi križa, otkriva Božju zamisao o ljubavi muškarca i žene koja je u njih utisnuta od samoga stvaranja (usp. FC 13). Tako i ženidba krštenika postaje simbol, i to *stvarni simbol ovoga novoga vječnoga Saveza* koji je učinjen u žrtvi Isusa Krista (usp. FC 13).

Bračni drugovi, koji su krštenjem ucijepljeni u novi i vječni zaručnički savez Krista s Crkvom, obdareni su darom Duha koji daje »novo srce te muža i ženu čini sposobnima da se ljube kao što nas je Krist ljubio« (FC 13). Oni, dakle, imaju udjela u Kristovoj ljubavi s križa i osposobljeni su da tu i takvu ljubav žive.

Supruzi su snagom sakramentalnog veza nerazdruživo povezani i u dinamici svagdašnjeg života »uprisutnjuju odnos Krista s njegovom Crkvom« (FC 13). Ženidba, dakle, kao i ostali sakramenti, jest »spomenčin, posadašnjenje i proročki navještaj događaja spasa« (FC 13).

— Ženidba, »spomen-čan«, daje »milost i dužnost« da supruzi budu »spomen velebnih Božjih djela« spasenja i da o njima svjedoče svojoj djeci (FC 13). (Dar i obveza).

— Ženidba kao posadašnjenje daje milost i dužnost da u »sadašnjosti jedno prema drugome i prema svojoj djeci ostvaruju zahtjeve ljubavi koja prašta i otkupljuje« (FC 13).

— Ženidba kao proročki navještaj daje milost i dužnost »da žive i svjedoče nadu u buduću susret s Kristom« (FC 13).

Za teološku misao o obitelji i za pastoralno usmjerenje važna je misao o specifičnosti sakramenta ženidbe *s obzirom na druge sakramente*, a to je *trajnost*. »Dar Isusa Krista ne iscrpljuje se u slavlju sakramenta ženidbe, već on bračne drugove prati tijekom čitava njihova života« (FC 56). Isto tako već GS u br. 48 kaže: I Krist »ostaje i dalje« (s bračnim drugovima) ...

Sakrament ženidbe poseban je još i zbog toga što »supruzi u njemu, kao supruzi, udvoje, kao par, imaju toliko udjela da prvi i neposredni učinak ženidbe (res et sacramentum) nije sama sakramentalna milost, već kršćanska bračna veza, tipično kršćansko zajedništvo udvoje, jer znači otajstvo Kristova utjelovljenja i njegovo otajstvo Saveza« (FC 13).

Sadržaj udioništva u Kristovu životu ovdje je također nešto posebno:

- bračna ljubav sve sastojnice osobe obuhvaća cjelovito: poziv tijela i nagona, snagu osjećaja i osjećajnosti, težnju duha i volje (FC 13);
- ta ljubav teži k osobnom jedinstvu: preko jedinstva u jednom tijelu vodi k jedinstvu srca i duše (FC 13);
- zahtijeva nerazrješivost i vjernost u konačnom uzajamnom darivanju (FC 13);
- otvara se plodnosti (FC 13).

»Ukratko, doista se radi o redovitim značajkama svake prirodne bračne ljubavi, ali s novim značajkama koje ih ne samo pročišćavaju i učvršćuju, već ih uzdižu toliko da postanu izraz doista kršćanskih vrednota (FC 13).

//. *Neke smjernice za ostvarenje Božjeg plana o obitelji*

Iz obilja ove pobudnice istaknuo bih četiri usmjerenja koja izviru iz Božjeg plana u »početku« i njegovog ispunjenja i obogaćenja u Kristu. To su vrednota ljudske osobe, života, sudioništva u životu Crkve i društva. Rado uzimam naziv »kućna crkva« u vezi sa spomenutim vrednotama da bih naglasio tu specifičnost kršćanske obitelji.

1. Kućna crkva — zajednica osoba (FC 17)

Ljudske osobe daju vrijednost braku i obitelji. Svaka osoba, stvorena na Božju sliku i priliku, neponovljiva je i jedinstvena. Svaka u sebi nosi poziv na život u dijalogu, respektu. Svaka osoba treba da uzmogne, u sklopu obitelji kao cjeline, ostvarivati svoj identitet osobe žene, muža, djeteta, starca, u zajednici i zajedništvu — u punom respektu.

To je prva zadaća u obitelji — promicanje istinite zajednice osoba (FC 18). Drugi očekuju da upravo u našim kršćanskim obiteljima taj ideal bude prisutniji.

2. Kućna crkva — službenica života (FC 28-41)

U kontekstu današnjeg mentaliteta protiv života (anti-life mentality, FC 30) dokument podsjeća supruge da »u svojoj najdubljoj stvarnosti ljubavi je u biti dar (...); ona ih osposobijuje za najveće moguće darivanje

kojim postaju Božji suradnici u davanju života drugoj osobi» (FC 14). D. nigim riječima: tko se otvorio daru ljubavi, neće podleći uskogrudnoj sebičnosti mentaliteta protiv života, nego će se sada — u ovom povijesnom trenutku — otvoriti ostvarivanju Božjeg blagoslova koji je dan na početku: »I blagoslovi ih Bog i reče im: Plodite se i množite i napunite zemlju i sebi je podložite« (Post 1, 28). Stvarnost se braka i obitelji (stvaranja) ne odvaja. Nutarnji princip koji te stvarnosti harmonizira nalazimo u *ljubavi*. Logika ljubavi jest darivanje. Stvarnost ljubavi i darivanja novog života ne može se odvajati. Dvanje života jest *plod* i *znak* ljubavi. U tom smislu vrlo je znakovit tekst FC 14: »Tako bračni drugovi, dok se predaju jedno drugome, preko samih sebe daruju jedno stvarno biće, dječete, živi odraz svoje ljubavi, trajni znak bračnog jedinstva te žive i nerazrješivu sintezu svojega bića kao oca i majke.«

Crkva — i kućna crkva — »živo vjeruje da je ljudski život, pa i kada je slabašan i mučan, uvijek veličanstveni dar Božje dobrote« (FC 30). U tom kontekstu potrebno je činiti trajne zajedničke napore oko moralnosti bračnog čina, integracije spolnosti i spolnog čina u cjeloviti govor ljubavi i u cjelovitost ljudske osobe. Radi se o stvaranju uvjerenja koja bi se ostvarivala u svagdašnjici.

Osim davanja početka života, (kršćanska) obitelj ima *izvorno i prvobitno, nezamjenjivo i neotuđivo* (FC 36) pravo i dužnost da dalje razvija i punini privodi započeti život. U dinamici svagdašnjeg života ljubavi, dobrote, služenja, blagosti, žrtve, opraštanja »obitelj krštenika, sabrana Riječju i sakramentom kao kućna crkva, istodobno, kao i sveopća Crkva, postaje majka i učiteljica« (FC 38).

To odgojno poslanje po sakramentu ženidbe uzdignuto je na »dostojanstvo i poziv prave 'službe' Crkve u služenju i izgradnji njezinih članova« (FC 38). Stilom života i ozračjem djeca treba da u obitelji dobiju prvo iskustvo Crkve (FC 39).

3. Kućna crkva ima poslanje u Crkvi

Obogaćeni svjetlom Riječi i snagom milosti sakramenta ženidbe napose, kršćanski supruzi imaju poseban dar i mjesto u Božjem narodu (usp. LG 11). »Prema tome, oni ne samo da 'primaju' Kristovu ljubav i tako postaju 'spašena' zajednica, već su također pozvani da svojoj braći 'prenese' Kristovu ljubav i tako postaju zajednica 'koja spašava'. Na taj način kršćanska obitelj, kao plod i znak nadnaravne plodnosti Crkve, postaje simbol, svjedočanstvo, sudioništvo u majčinstvu Crkve« (FC 49).

Kao bračni par i kao obiteljska zajednica sudjeluju u životu i poslanju Crkve pažljivim slušanjem i navješćivanjem Božje riječi (FC 51), a to je *proročka služba*; zatim otkrivanjem i poslušnim svagdašnjim ostvarivanjem Božjeg plana. Tako obitelj postaje »prostor u koji se Evanđelje prenosi i odakle Evanđelje zrači. (.. .) Takva obitelj postaje navjestitelj

Evandjelja mnogim drugim obiteljima i sredini u kojoj se nalaze« (EN 71).

Po specifično obiteljskoj molitvi, življenjem ljubavi, žrtvovanjem te prinosom ukupnog života, obitelj živi svoje *svećeničko poslanje*, -a. njihova kuća, po sakramentu ženidbe i trajnoj Isusovoj brizi (usp. FC 56), postaje kućno svetište Crkve, kućna crkva (FC 55). Vrhunac i stalni izvor snage kršćanska obitelj doživljava u slavljenju Euharistije koja je posadašnjenje Saveza ljubavi između Krista i Crkve. »U toj žrtvi novoga i vječnoga Saveza kršćanski supruzi nalaze izvor iz kojeg ključa i iznutra se oblikuje te trajno oživljava njihov bračni Savez« (FC 57).

Duh Isusa Krista koji je razliven u srcima vjernika oslobađa za službu i nadahnjuje način pomoći bližnjemu. To je *kraljevska služba* (FC 63) služenja braći da dođu do pune slobode djece Božje. To je ujedno zahtjev da se ne zatvori u sebe već da priđe, pomogne, zauzme se, bori se protiv nepravdi, bori se za dostojanstvo čovjeka i obitelji (usp. FC 64). Time je dotaknuto šire poslanje obitelji.

4. Kućna crkva sudjeluje i u životu društva

»Obitelj ima organske i životne veze s društvom, jer ona je njegov temelj i neprestano ga hrani svojom službom životu: u krilu obitelji, naime, rađaju se građani i oni u obitelji uče prva znanja društvenih kreposti koje su duša života i razvoja društva« (FC 42). Zato je opravdano da je društvo zainteresirano za obitelj, ali još i više *obvezno* prema obitelji (usp. FC 45). Odnos društva prema obitelji čini se da je ugrožen pa se predlaže izrada »povelje prava obitelji« (FC 46). S druge strane, obitelj je pozvana — živjeti dimenziju svoje kraljevske (liderske?) službe (FC 47) — svjesno i aktivno sudjelovati u stvaranju društvene zajednice, boljih struktura, bolje obiteljske politike (usp. FC 44). U tom zauzimanju predmet brige, konkretnih akcija prije svih treba da budu »gladni, nezaštićeni, ostarjeli, bolesni, ovisni o drogama, bez obitelji« (FC 47).

Iako su mnogi društveni problemi posljedica razrovanosti obitelji te slabe ili nepostojeće društvene brige za obitelj. Papa vjeruje da »obitelj još i danas ima i zrači izvanredne sile sposobne da čovjeka otrgnu od bezimnosti, da mu probude svijest o njegovu osobnom dostojanstvu, da ga obogate dubokom čovječnošću i djelotvorno, svojom jedinstvenošću i neponovljivošću, ucijepe u tkivo društva« (FC 43).

///. Zajednička odgovornost i zauzetost za obitelj

U ovom povijesnom trenutku čini se da je neodgodivo zajednički poraditi na ozdravljenju obiteljske stvarnosti jer ona je temelj i Crkve i društva.

1. Crkva poziva sve ljude na suradnju

Obitelj se našla u vrtlogu povijesnih promjena: društvenih, pravnih, ekonomskih, političkih... Međutim, rezultat cjelokupnog gibanja mnogo je dublji. On obuhvaća instituciju kao takvu, modele braka i obitelji. Mnogi nazori u sebi sadrže određena vrlo ozbiljna osiromašenja. Papa upravo u ovom dijelu FC — »Svjetla i sjene današnje obitelji« — piše: »Nerijetko su muškarcima i ženama današnjice koji iskreno i ozbiljno traže odgovor na svagdašnje i teške probleme svojega bračnog i obiteljskog života ponuđeni dosta zavodljivi pogledi i prijedlozi, ali koji više ili manje ugrožavaju istinu i dostojanstvo ljudske osobe. Ta ponuda je često podržavana moćnim i posvuda raširenim sustavom sredstava društvenog pripočavanja koja profinjeno dovode u opasnost slobodu i sposobnost objektivnog rasuđivanja« (FC 4).

Radi se, dakle, o *ugroženosti* ćelije društva — *obitelji*, radi se o ugroženosti onog što je bitno u čovjekovu životu — *slobode*, radi se o ugroženosti *objektivnog rasuđivanja* pod snažnim djelovanjem sredstava društvenog i javnog pripočavanja. U tako ozbiljnim vremenima Crkva ne može šutjeti. Ona se, dižući svoj glas, stavlja u službu pojedinca, obitelji i cijele ljudske zajednice. Crkva svojim *evanđeoskim rasuđivanjem* nudi vlastiti doprinos »u službi istine, slobode i dostojanstva svakog muškarca i svake žene« (FC 4).

U tom smislu FC sve ljude dobre volje, i kršćane, naravno, posebno poziva da budu »djelatni subjekti izgradnje istinitog obiteljskog humanizma« (FC 7). »Na kraju ove pobudnice sa svom zabrinutošću žarko se obraćam (...) vama svima, ljudi ispravnog rasuđivanja, koji ste s bilo kojeg naslova zauzeti za sudbinu obitelji« (FC 86).

Radi se o urgentnom pozivu, prije svega snagama koje imaju vrlo velike mogućnosti utjecaja: to su *znanost* i njezine *tehničke* snage. Znanost — u izgradnji obiteljskog humanizma — ne smije dopustiti ikoju vrstu manipulacije, bilo političke, bilo ekonomske. Svijest čudorednih vrednota i konačnog smisla života treba da bude prisutna. Jer »samo svijest o prvenstvu tih vrednota omogućuje da iskoristimo beskrajne mogućnosti što ih znanost stavlja u čovjekove ruke da bi uistinu unaprijedila ljudsku osobu u njezinoj cjelovitoj istini, u slobodi i u njezinom dostojanstvu. Znanost je pozvana da se ujedini s mudrošću« (FC 8).

Kršćani su pri pozvani stvarati prostor suradnje, okupljati već postojeće pozitivne snage, gledajući više na ono što ujedinjuje, a manje na ono što te snage međusobno možda dijeli (pripadnosti skupinama!). U središtu treba da bude vrednota čovjeka, obitelji u svjetlu Evanđelja. »Želim naposljetku, pozvati sve kršćane da *srdačno i odvažno surađuju sa svim ljudima dobre volje* koji imaju odgovornost u služenju obitelji. Oni koji se u krilu Crkve, u njezino ime i pod njezinim vodstvom, zauzimaju za dobro obitelji, bilo da je riječ o skupovima ili pojedincima, o pokretima ili udruženjima, često pokraj sebe nalaze i različite osobe koje rade za isti ideal. Ta su-

radnja, u vjernosti vrednotama Evanđelja i čovjeka, i u poštovanju zakonitog pluralizma pothvata, moći će potpomoći bržem i cjelovitijem promicanju obitelji» (FC 86).

2. Crkva obvezatna evangelizirati kulturu

To je obveza koju je već uvidio i zadao Drugi vatikanski koncil (usp. GS) te vrlo jasno naglasio Pavao VI. u *Evangeliu nuntiandi* 18, 20). Upravo je dramatičan lom između današnjih kultura i Evanđelja. Zato »čitava Crkva ima zadaću da pronicljivo razmišlja i *zdušno se zauzme* da bi nova kultura što se pojavljuje u srži bila evangelizirana, kako bi bile priznate prave vrednote, obranjena prava muškarca i žene i promicana pravda u strukturama društva. Na taj način »novi humanizam« neće ljude odvratiti od njihovih odnosa s Bogom, već će ih još potpunije njemu privedi» (FC 8).

3. Obveza unutar Crkve

Ozbiljno stanje u kojem se našla obitelj i obiteljski humanizam s jedne strane, te istina Božjeg plana o braku i obitelji s druge strane, svakako su izazov Crkvi kao cjelini i njezinom pastoralnom djelovanju, ali su izazov i svakoj »kućnoj crkvi«, obitelji, koja se smatra kršćanskom.

a) *Mjesna Crkva*. Na općoj razini Crkva u svojem pastoralnom djelovanju nastoji oko posebnog i osobitog oblika pastoralala, tj. obiteljskog. Mjesne su pak crkve »najneposredniji i najdjelotvorniji djelatnici ostvarenja obiteljskog pastoralala« (FC 70). Mjesna Crkva (biskupija) prije svega »mora postati *svjesnija* milosti i odgovornosti što je prima od Gospodina s obzirom na promicanje pastoralala obitelji« (FC 70).

Naravno, tu svijest odgovornosti dužan je promicati *biskup*, koji je »*prvi odgovoran* za pastoral obitelji u biskupiji. Kao otac i pastir, on se posebno mora brinuti za to područje koje je, nema sumnje, *u prvom redu H pastoralu*. Njemu treba posvetiti svoje zanimanje, brigu, vrijeme, osoblje, sredstva; no, nadasve on mora pružiti *osobnu podršku* obiteljima i svima onima koji mu, u različitim biskupijskim strukturama, pomažu u pastoralu obitelji« (FC 73).

Ne treba prevelikog komentara ovim riječima, ali neka bude slobodno ponoviti: *zanimanje, briga, vrijeme, podrška* (da se osjeti da se ima vremena za takav razgovor!); *osoblje* i *sredstva* (nije potrebno ponavljati kako za obiteljski pastoral imamo malo formiranih muževa i žena! Pogotovo koliko smo sredstava sposobni ulagati u rad sa živim ljudima — obiteljima, u usporedbi s gradnjom zgrada!?).

»Osobito neka mu je na srcu briga da sve učini kako bi njegova biskupija sve više postajala prava 'biskupijska obitelj', uzor i izvor nade za sve obitelji koje joj pripadaju« (FC 73). Kolika je ta svijest i nastojanje biskupa te njihovih suradnika, najbolje pokazuju pastoralni planovi pojedinih

mjesnih Crkava koji, ako su organski cjeloviti, *nikada* ne bi smjeli i mogli zaobilaziti pastoral obitelji (usp. FC 70).

Svijest odgovornosti mjesne Crkve osjeća se i u pristupu obiteljskoj problematici tijekom *teološkog studija* i *posebnih formacija* onih koji će se tom pastoralu posebno posvetiti. Zato treba voditi računa o *institutima* za formaciju svećenika, redovnica i redovnika. I »*biskupi* treba da se pobrinu za to da *što više svećenika* na tim institutima pohađa specijalizirane tečajeve prije nego preuzmu župnu odgovornost« (FC 70). No taj pastoral ne može ostati samo u rukama klerika (iako to u početku u većini slučajeva mora), već je potrebno takve specijalizacije za obiteljski pastoral omogućiti i *laicima* koji će kao stručnjaci: liječnici, psiholozi, sociolozi, pedagozi, pravnici, složno poraditi za dobro obitelji (usp. FC 70).

b) *Župna zajednica*. Naravno, u zajedništvu s mjesnom Crkvom, biskupijom, župna zajednica — poticana pastoralnim planom — također treba da postane »svjesnija milosti i odgovornosti« (FC 70) koje joj je Gospodin povjerio s obzirom na obiteljski pastoral. Tu svijest, naravno, prenose i bude ponajprije pastiri, *župnici i kapelani*, čija briga za brak i obitelj »predstavlja *bitni* dio službe Crkve« (FC 73).

Ono što je rečeno o biskupu u vezi sa zanimanjem, brigom i vremenom te osobljem i sredstvima i napokon osobnom podrškom onima koji nešto hoće i čine, treba ovdje primijeniti na predstojnika župne zajednice. Ovdje FC ističe također *đakona* kome se može povjeriti animacija obiteljskog pastorala. Možda se misli na oženjenog đakona? Možda bi takav bio vrlo prikladan u animiranju obiteljskog pastorala?

Redovnice i redovnici (FC 74) životom, molitvom, solidarnošću s napuštenima, siromasima, gostoprimstvom za susrete, sudjelovanjem u pripravi za brak, pomaganjem savjetom u življenju odgovornog roditeljstva — uz poštovanje svoje Izvorne karizme — mogu Ispunjavati Papinu želju da taj apostolat obitelji rado smatraju »jednom od svojih prvenstvenih zadaća«.

c) *Kućna crkva*. Mjesna Crkva, biskupija, treba da u svoj pastoralni plan organski uključi obitelj. U tom smislu može se govoriti o obitelji kao o temeljnom *objektu* evangelizacije Crkve (Ivan Pavao II.: *Govor na otvorenju Sinode o obitelji*). No, svrha kojoj se ide jest postizanje svijesti kod obitelji da su one, po sakramentu ženidbe, postale struktura Crkve, *kf.ene crkve* (otački naziv ponovno upotrijebljen u LG 11, AA 11).

»Kršćanska je obitelj objava i osobito ostvarenje crkvenog zajedništva, pa se i zbog toga može i mora zvati 'kućnom crkvom'« (FC 21). Kućna crkva jest *subjekt*, nosilac, dionik poslanja Crkve. U tom smislu govori FC; »No, poglavito valja priznati osobito mjesto koje na tom području ima poslanje kršćanskih supruge i obitelji, i to snagom milosti koju su primili u sakramentu. To poslanje valja staviti u službu izgradnje Crkve i kraljevstva Božjega u povijesti. To zahtijeva i poučljiva poslušnost Kristu Gospodinu. On, naime, ženidbom krštenika, koja je uzignuta na do-

stojanstvo sakramenta, podjeljuje kršćanskim supruzima posebno poslanje apostola i šalje ih kao radnike u svoj vinograd, a na sasvim osobiti način, na polje rada u obitelji« (71). To znači da bi trebalo da svaka kršćanska obitelj u sebi otkriva ono što je plan Božji *darovan* u početku i po milosti sakramenta. AH to ujedno znači razumjeti taj dar kao »neodgodiv *poziv*« i »poslanje da uvijek sve više postaje ono što jest, zajednica života i ljubavi. . .« (FC 17).

Rođenjem u krugu obitelji i življenjem raznolikih odnosa ljudsko se biće uvodi u društvenu zajednicu. Krstom i odgojem novo biće ulazi u crkvenu zajednicu. Supruzi postaju »prirodno mjesto na kojem se ostvaruje uklapanje ljudske osobe u veliku obitelj. Crkvu« (FC 15). Tako kršćanski brak i obitelj upravo grade Crkvu. Naime, u obitelji rođenoj iz sakramenta Crkva se uključuje u ljudske naraštaje i ti naraštaji istodobno u Crkvu. Tu je obitelj upravo »kolijevka i mjesto« (FC 15) takvog događanja.

i'mjesto zaključka

Čitajući FC i sabirući poznate i nepoznate pokušaje tolikih pionira na polju obiteljskog pastoralna prije i sada, čini mi se da nam nedostaje nešto temeljno: *organski pastoralni plan* načinjen na temelju analize stvarnosti, programiran na dugu stazu i popraćen pastoralnim pomagalima. Prema FC — takav plan nužno bi u središnjici morao imati obitelj. Mislim da nikome više nije potrebno dokazivati stanje naše hrvatske obitelji. Isto tako mislim da je potrebno baciti težište rada na obitelji, a ne isključivo na djecu. Uvjeren sam da imamo dobrih snaga i među klerom i među Laicima. Potrebno je ostvariti smišljenu i stalnu suradnju na ovom odsudno važnom području.

Promotori te obnove obitelji treba da budu predstojnici mjesnih Crkvi — biskupi. U ovom povijesnom trenutku, vjerujem, svi osjećamo i obvezu i odgovornost za obitelj i težinu stanja u kojem se nalazi. Pismo naših biskupa o »uzvišenosti života« na žalost kao da je ostalo samo napisani dokument, .. Ne bi se tako smjelo dogoditi s jednim skorašnjim pastoralnim planom ni s planom za ozdravljenje hrvatske obitelji.